

پادگیری چگونه پادگرفتن

گزارشی از دوره آموزشی مدرسان مطالعات اجتماعی

محمدشریف متولی الموتی

کارشناس گروه مطالعات اجتماعی دفتر تألیف کتب درسی

● پرورش مهارت‌های فرایند تفکر، مهارت‌های

تصمیم‌گیری و مواجهه با مسائل اجتماعی.

همچنین، در مطالعات اجتماعی، به آماده ساختن دانش‌آموزان برای مشارکت سیاسی - اجتماعی براساس برخورداری از روحیه اخلاق‌مدارانه، قانون‌گرایانه، مسئولیت‌پذیر مبتنی بر فرهنگ و اعتقادات و عقلانیت تأکید می‌شود. یکی از اهداف عمده دوره آموزشی مدرسان علوم اجتماعی تواناسازی آن‌ها در جهت تحقق اهداف فوق است، اما تحقق این هدف تنها از طریق پیروی صرف از مفاهیم و اصول رشته‌های علمی علوم انسانی و اجتماعی حاصل نمی‌گردد زیرا محققان علوم اجتماعی مختلف بیشتر به توصیف و تبیین پدیده‌ها و رویدادها می‌پردازند و الزامی به تعهد و مسئولیت در برابر آن‌ها ندارند و صلاحیت‌های شهروندی و نیازهای مربوط که از یک حوزه دانشی فراتر می‌روند چندان مورد توجه رشته‌های علمی نیستند

بدین ترتیب اگر چه محتوای منتخب در مطالعات

اجتماعی متکی بر اصول و مبانی علمی رشته‌هاست و باید از نظر علمی معتبر و موقوت باشد اما آموزش اصول و مفاهیم رشته‌های علمی تابعی از جهت‌گیری‌های برنامه یعنی پرورش شهروندانی مطلوب و تربیت اجتماعی و فرهنگی است.

جهت‌گیری فرهنگی - تربیتی

در کشور ما با توجه به محوریت تربیت اسلامی،

شهروند مطلوب، شهروندی مسلمان و مؤمن است که هم در باور و اعتقاد و هم در عمل و رفتار در چارچوب موازین اسلامی حرکت نماید و علاوه بر تلاش مداوم در جهت کسب

در تابستان ۱۳۹۲، دو دوره آموزشی برای مدرسان کشوری کتاب «مطالعات اجتماعی اول» (هفتم) در تهران در «مرکز تربیت معلم شهدای مکه» برگزار شد. مدرسان این دوره، مؤلفان کتاب مطالعات اجتماعی و اعضای شورای برنامه‌ریزی این کتاب بودند. قبل از اینکه به گزارش دوره بپردازم، لازم می‌دانم به اختصار درباره درس مطالعات اجتماعی در دوره آموزش عمومی نکاتی را مطرح سازم.

پویایی هر جامعه تا حد زیادی به وجود شهروندانی بستگی دارد که برای مشارکت و تعامل در امور اجتماعی احساس تعهد کنند و از توانایی‌های لازم در این زمینه برخوردار باشند. در همین راستا، یکی از مسئولیت‌های نظام تعلیم و تربیت در هر جامعه‌ای تربیت شهروند مطلوب است. مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری اساسی در برنامه درسی است که مفاهیم اصلی خود را از ائتلاف رشته‌های گوناگون به‌ویژه جغرافیا، تاریخ و علوم اجتماعی می‌گیرد. در این حوزه درباره انسان و تعامل او با محیط‌های اجتماعی، فرهنگی، طبیعی و تحولات زندگی بشر در گذشته و حال و آینده و جنبه‌های گوناگون آن (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و محیطی) بحث می‌شود.

در برنامه مطالعات اجتماعی که نیازها و علاقه‌های دانش‌آموزان، نیازهای جامعه، و فرایندها و مقاصد تربیتی از نظر گرفته می‌شوند، اهداف اساسی عبارت‌اند از:

● ایجاد فهم وسیع موضوعات اجتماعی و وحدت در یادگیری تأکید می‌شود.

● به نیازهای فرد و جامعه توجه می‌شود.

دانش، برنامه درسی قادر به آموختن همه چیز نیست و امروزه، در جهان «یادگیری چگونه یادگرفتن» محور کار قرار گرفته است لذا اتخاذ رویکرد پرورش مهارت‌ها و کاوشگری افراد را مجهز می‌نماید تا با بهره‌گیری از بررسی

نمونه‌هایی از موضوعات و مسائل، خود به تحقیق، کسب دانش و اطلاعات لازم دست یابند و توانایی حل مسائل اجتماعی و محیطی و زندگی را کسب نمایند.

از سوی دیگر این دوره‌های آموزشی ضمن آنکه بر روی اهداف و رویکردها تأکید داشت اما به ارائه اطلاعات بسنده نکرد و بر شیوه‌های آموزش و ارزش‌یابی نیز توجه داشت و به‌صورت نمونه مدرسان خود نیز از روش‌های فعال در یادگیری بهره می‌جستند که از سوی فراگیران مورد استقبال نیز قرار گرفته است.

در این دوره آموزشی معلمان بر ارائه اطلاعات علمی و آموزشی و نحوه دستیابی به منابع و اطلاعات بیشتر برای گسترده شدن اطلاعات معلمان در خصوص موضوعات درس نیز توجه شد لذا با ارائه CDهایی حاوی این اطلاعات و نحوه به‌کارگیری آن در فرایند آموزش‌های فعال معلمان را در جهت به‌کارگیری صحیح از اطلاعات جانبی راهنمایی و اطلاعات لازم را سوی مدرسان دوره ارائه گردید.

انتظار می‌رود مدرسان شرکت‌کننده در دوره با بهره‌گیری از مباحث این کارگاه‌ها و دوره‌ها، معلمان را هدایت و با توجه به اهداف و رویکردهای برنامه، تدریس خود را برنامهریزی نمایند و از پرداختن به اهداف جزئی حاشیه‌های پرهیز نموده و به اهداف اصلی دروس توجه کنند. از جمله نکات مورد تأکید در این دوره‌ها این بود که معلمان علوم اجتماعی باید آموزش فعال و مشارکت‌جویانه را مدنظر قرار دهند و از پرداختن به آموزش‌های معلم‌محور و حافظه‌ای پرهیز نمایند تا زمینه تحقق توانمندی‌های شهروندی دانش‌آموزان را فراهم نمایند.

در زمینه ارزشیابی که یکی از ارکان مهم در فرایند آموزش محسوب می‌شود، در این دوره‌ها ضمن تأکید بر ارزشیابی‌های عملکرد اکیداً توصیه شد که معلمان از پرداختن صرف به ارزشیابی‌های حافظه‌محور پرهیز کنند.

فضائل معنوی و اخلاقی، آگاهی‌ها و مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز برای زندگی مؤثر و مطلوب در جامعه اسلامی را به‌دست آورد.

از چنین منظری است که در کارگاه و دوره‌های آموزشی مدرسان علوم اجتماعی تأکید شد رویکرد و جهت‌گیری اصلی برنامه درسی مطالعات اجتماعی، رویکرد فرهنگی و تربیتی می‌باشد. بدین ترتیب که برنامه درسی مطالعات اجتماعی سعی می‌کند به‌عنوان یکی از ابزارهای تربیت، زمینه‌های تربیت اجتماعی و فرهنگی دانش‌آموزان را به‌عنوان سرمایه‌های اجتماعی برای نیل به شهروندانی مؤمن و مسلمان و آگاه، مسئول و توانمند در زندگی فردی و اجتماعی، دارای احساس تعلق به سرزمین ایران و افتخار به هویت اسلامی - ایرانی فراهم آورد.

رویکرد تلفیقی

به‌منظور تحقق این رویکرد در برنامه از یک‌سوی به آرمان‌ها و اهداف تربیتی اسلام به‌عنوان بستر توجه می‌شود و از سوی دیگر عمده نیازها، چالش‌ها و مقتضیات جامعه در زمان حاضر و نیز توانمندی و علایق و نیازهای فراگیران مدنظر قرار می‌گیرد.

مدرسان این دو کارگاه آموزش در ادامه به رویکرد تلفیقی برنامه درسی مطالعات اجتماعی تأکید کردند و یادآور شدند این برنامه در زمینه سازمان‌دهی محتوا از رویکرد تلفیقی بهره برده است بدین منظور مفاهیم و موضوعات تاریخی، جغرافیایی و اجتماعی در قالب تم‌ها (موضوعات یا مضامین) با یکدیگر تلفیق شده‌اند.

کاوشگری

در زمینه فرایند یاددهی - یادگیری بر رویکرد کاوشگری تأکید شده در این چارچوب به موضوعات محیطی و اجتماعی بر پرورش مهارت‌ها تأکید می‌گردد. منطبق اصلی رویکرد مذکور این است که در عصر انفجار اطلاعات و

منابع

۱. روش آموزش مطالعات اجتماعی ویژه تربیت معلم (روش‌نامه آموزش ابتدایی) تألیف دکتر ناهید فلاحیان و دیگران، اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی، ۱۳۹۱.
۲. راهنمای برنامه درسی مطالعات اجتماعی برای دوره آموزش عمومی، دفتر تألیف کتب درسی، ویراست سوم، ۱۳۸۹.